

Analyzing and Explaining the Components of Sound Islamic Governance in the Light of the Pure Values of the Islamic Revolution from the Perspective of the Supreme Leader

Javad Madani¹ | Reza Najjari²

Abstract

The issue of improving governance in countries led to the plan of good governance. In criticizing it, healthy governance is presented. Healthy governance emphasizes the free and diverse understanding of governance methods and criteria in different countries and believes that governance should be defined and organized according to the customs, traditions and local culture of each country. The purpose of the current research is to analyze and explain the components of Islamic sound governance in the light of the pure values of the Islamic Revolution from the point of view of the leader of the revolution. This research is hybrid in terms of its fundamental purpose and research method. Its combined approach is an exploratory sequence that has been carried out in two qualitative and quantitative phases. In this project, the qualitative method of narrative analysis and then the modified Delphi quantitative method have been used. In the first phase, using the approach of written contextualization, key indicators and propositions related to the pure values of the Islamic Revolution were extracted, and then by coding in the next step; Key components were identified. Finally, by reviewing the relevant texts, 112 semantic units were identified, and after re-refining the codes, 45 conceptual codes were counted. In the next step, by examining the conceptual codes, 9 categories and 5 main themes were extracted. In the second phase of the research, using the modified Delphi method, in which 16 experts participated in three Delphi rounds, these components were examined along with their constituent classes. From the results of this research, it can be pointed out that based on the pure values of the Islamic revolution, it is possible to implement a sound Islamic governance with a government system that is based on religious democracy and present a new style of government and governance within the framework of divine and Islamic laws. To be effective and efficient in line with the growth and excellence of the country

Keywords: Healthy Governance, Healthy Islamic Governance, Pure Values of the Islamic Revolution, Hybrid Study.

3

Vol. 30
Autumn 2022

Research Paper

Received:
13 March 2022
Accepted:
5 December 2022
P.P: 115-148

ISSN: 2251-6980
E-ISSN: 2645-5234

DOR: 20.1001.1.22516980.1401.30.6.4.3

1. Corresponding author: Assistant Professor, Department of Public Administration and Tourism, Faculty of Social Sciences, Mohaghegh Ardabili University, Ardabil, Iran. Javadmadani000@gmail.com
2. Associate Professor, Department of Public Administration, Faculty of Management, Payam Noor University, Tehran, Iran.

واکاوی و تبیین مؤلفه‌های حکمرانی سالم اسلامی در پرتو ارزش‌های ناب انقلاب اسلامی از دیدگاه مقام معظم رهبری

جواد معدنی^۱ | رضا نجاری^۲

چکیده

مسئله بهبود حکمرانی در کشورها به طرح حکمرانی خوب منجر شد در انتقاد به آن، حکمرانی سالم ارائه شده است. حکمرانی سالم به برداشت آزاد و متنوع از شیوه و معیارهای حکمرانی در کشورهای مختلف تأکید دارد و معتقد است که حکمرانی باید مطابق با آداب، رسوم و فرهنگ محلی هر کشور تعریف و سازمان‌دهی شود. هدف پژوهش حاضر، واکاوی و تبیین مؤلفه‌های حکمرانی سالم اسلامی در پرتو ارزش‌های ناب انقلاب اسلامی از دیدگاه رهبر انقلاب است. این پژوهش، از نظر هدف بنیادی و از لحاظ روش تحقیق، ترکیبی است. رویکرد ترکیبی آن، متوالی اکتشافی است که در دو فاز کیفی-کمی انجام شده است. در این طرح ابتدا از روش کیفی تحلیل روایت و سپس از روش کمی دلفی تعدیل‌شده استفاده شده است. در فاز اول، با استفاده از رویکرد زمینه‌یابی‌های مکتوب، شاخص‌ها و گزاره‌های کلیدی مرتبط با ارزش‌های ناب انقلاب اسلام استخراج شدند و سپس با کدگذاری در مرحله بعدی؛ مؤلفه‌های کلیدی مورد شناسایی قرار گرفتند. در نهایت با بررسی متون مربوطه، تعداد ۱۱۲ واحد معنایی شناسایی شد که پس از پالایش دوباره کدها، ۴۵ کد مفهومی احصا گردید. در مرحله بعدی، با بررسی کدهای مفهومی، ۹ طبقه و ۵ درون‌مایه اصلی استخراج شد. در فاز دوم تحقیق با استفاده از روش دلفی تعدیل‌شده، که تعداد ۱۶ خبره در سه راند دلفی مشارکت داشتند، این مؤلفه‌ها به همراه طبقات تشکیل‌دهنده آن‌ها مورد بررسی قرار گرفتند. از نتایج این تحقیق می‌توان به این نکته اشاره کرد که می‌توان با تأسی از ارزش‌های ناب انقلاب اسلامی، حکمرانی سالم اسلامی را با شیوه حکومتی که مبتنی بر مردم‌سالاری دینی است پیاده‌سازی کرد و سبک جدیدی از حکومت و حکمرانی را در چارچوب قوانین الهی و اسلامی ارائه نمود که در راستای رشد و تعالی کشور، مثمر و کارآمد باشد.

کلیدواژه‌ها: مسجد؛ حکمرانی سالم؛ حکمرانی سالم اسلامی؛ ارزش‌های ناب انقلاب اسلامی؛ مطالعه ترکیبی.

DOR: 20.1001.1.22516980.1401.30.6.4.3

۱. نویسنده مسئول: استادیار، گروه مدیریت دولتی و گردشگری، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران
J.madani@uma.ac.ir

۲. دانشیار، گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

مقدمه

حکمرانی یکی از مفاهیم بسیار مهم و اساسی است که قدمتی به درازای بشر دارد. حکمرانی اساساً در مورد قدرتی است که بر تعامل افراد، سازمان‌ها و نهادها و... تأثیر می‌گذارد و یا تأثیر می‌پذیرد (هال و جنکینز^۱، ۱۹۹۵؛ رید^۲، ۱۹۹۷). در دهه‌های گذشته، نظریه غالب در حکمرانی، مفهوم "حکمرانی خوب"^۳ بود (کارسایا و همکاران^۴، ۲۰۱۸). اما امروزه، انتقاداتی به آن وارد شده است و بسیاری از این انتقادات بیان می‌دارند که نظریه حکمرانی خوب اغلب به‌عنوان یک ابزار به کار می‌رود (کپینگ^۵، ۲۰۱۸). از همین رو، در یک دهه اخیر، مفهوم جدیدتری به میان آمده است که تحت عنوان "حکمرانی سالم یا مساعد"^۶ مورد استعمال قرار می‌گیرد (فرازمند^۷، ۲۰۱۲).

حکمرانی در چند سطح جریان دارد که عبارت‌اند از: حکمرانی در فضای جهانی یا حکمرانی جهانی، حکمرانی در فضای ملی، حکمرانی در فضای اجتماع، حکمرانی سازمانی یا حکمرانی در فضای سازمانی، حکمرانی در فضای خدمات (علی^۸، ۲۰۱۵). در واقع، حکمرانی سالم، یکی از نظریه‌های جدید حکمرانی است که در انتقاد به حکمرانی خوب مطرح شده است که مجموعه‌ای از ارزش‌های کلیدی در کشورها را داراست و موجب می‌شود تا تصمیم‌گیری‌های باز، عادلانه و فراگیر در منافع عمومی و مشارکت شهروندان به منظور افزایش رفاه ایجاد شود (سازمان همکاری و توسعه اقتصادی^۹، ۲۰۲۲). یکی از اهداف اصلی حکمرانی سالم در هر جامعه‌ای، تضمین شفافیت از طریق اعمال

1. Hall & Jenkins
2. Reed
3. Good Governance
4. Cárcaba et al
5. Keping
6. Sound Governance
7. Farazmand
8. Ali
9. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD).

اختیارات و قدرت اداری، اقتصادی و سیاسی است (ماندیچ و کِنل^۱، ۲۰۲۱: ۱۱). دولت‌ها در برنامه‌های مختلفی که در قبال جامعه صورت می‌دهند؛ یکی از مهم‌ترین آن‌ها، اجرای فعالیت‌هایی منطبق با حکمرانی سالم است. این فرآیند در چند بعد صورت می‌گیرد که عبارت‌اند از: در بعد بین‌المللی با همکاری‌های بین منطقه‌ای و بین سازمانی برنامه‌ریزی‌هایی صورت می‌پذیرند: در بعد ساختاری، دولت با استفاده از سازمان‌های دولتی "سازمان‌دهی و تصمیم‌گیری" می‌نماید؛ در بعد ارزشی پاسخگویی عمومی و عدالت‌محوری را برقرار می‌کند؛ در بعد مدیریتی، کارکنان سازمان‌های دولتی آموزش داده می‌شوند و منابع لازم برای آن‌ها در نظر گرفته می‌شود؛ در بعد سیاست‌گذاری، دولت مردم را به مشارکت مستقیم در سیاست‌گذاری و اجرای برنامه‌های مختلف تشویق می‌کند که این پنج بعد حکمرانی سالم، در بسیاری از سازمان‌های دولتی اعمال می‌شوند (فَریداوس^۲، ۲۰۱۶). همان‌طور که ملاحظه می‌شود این نوع حکمرانی دارای ابعاد چندجانبه و مختلفی است. اما از سوی دیگر، کاستی‌هایی نیز دارد که یکی از مهم‌ترین آن‌ها، عدم نظر‌گیری تفاوت‌های ساختاری، سیاسی، اقتصادی و... کشورهاست (فرازمند، ۲۰۱۳). حکمرانی سالم در نهادها و سازمان‌های دولتی دارای مزایایی است اما سوی دیگر، دارای کاستی‌هایی است که در بسیاری از کشورها، قابل پیاده‌سازی و اجرا نیست. یکی از دلایل عمده این نقصان، متفاوت بودن زمینه‌های سیاسی، اقتصادی، اداری و اجرایی، فرهنگی، اجتماعی و... است که در کشورهای مختلف، با یکدیگر متفاوت هستند (هدایت^۳، ۲۰۱۵). از همین رو، نیاز است تا هر کشوری با توجه به زمینه‌های مرتبط با خودش این مقوله را اتخاذ نماید (یونسکو^۴، ۲۰۱۸). از طرف دیگر به دلیل اینکه مفهوم حکمرانی سالم در هر کشوری باید مطابق با آداب، رسوم و فرهنگ محلی هر کشور تعریف و سازمان‌دهی شود و برای اثربخشی بر اساس معیارها و شاخص‌های بومی - ارزشی داخلی خود باشد. از سوی دیگر،

1. Mandića & Kennell
2. Firdaus
3. Hidayat
4. Unesco

با توجه به انتقادهای متعدد جهت به کارگیری مدل‌های حکمرانی در جوامع اسلامی به کارگیری و استفاده از الگوی حکمرانی متناسب با جوامع اسلامی که مهم‌ترین مولفه آن حاکمیت تعالیم و دستورات دینی-اسلامی در تمامی شئون زندگی اجتماعی است همچنین اصلاح نظام اداری و مدیریت دولتی متناسب با مدل حکمرانی برگزیده در این جوامع از مهم‌ترین ضروریات به نظر می‌رسد (خدابخشی و صادقی، ۱۳۹۸)؛ بنابراین در این تحقیق، مؤلفه‌ها و ویژگی‌های حکمرانی سالم اسلامی با محوریت ارزش‌های ناب انقلاب اسلامی مورد شناسایی و تبیین قرار خواهند گرفت. این پژوهش برای نخستین بار از منظومه فکری اسلام به بررسی این موضوع می‌پردازد و سعی دارد مؤلفه‌های حکمرانی سالم اسلامی در پرتو ارزش‌های ناب انقلاب اسلامی را از منظر و دیدگاه مقام معظم رهبری مورد بررسی و تبیین قرار دهد. در ادامه، به بررسی مبانی نظری و پیشینه تحقیق، روش شناسی، یافته‌های تحقیق، نتیجه‌گیری پرداخته می‌شود.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

مفهوم حکمرانی مفهومی جدیدی نیست و قدمت آن به اندازه عمر تمدن بشری است (ویز، ۲۰۰۰). به طور کلی، فرض حکمرانی از زمانی پدید آمد که انسان‌ها آموختند چطور در جامعه از طریق فرآیند تصمیم‌گیری و اجرای قوانین معین و خط‌مشی‌ها در جهت یک زندگی هماهنگ و منظم در یک محیط خاص به حیات خود ادامه دهند (علی، ۲، ۲۰۱۵). حکمرانی را می‌توان به "رفتار یا شیوه حکمروایی و نیز اداره کردن" تعبیر کرد (بردبار و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۱). حکمرانی دارای سطوح و انواع مختلفی است که یکی از نمونه‌های بارز آن حکمرانی سالم یا مساعد است. در نتیجه، محققان به منظور رویارویی و مدیریت چالش‌های جهانی شدن، مفهوم "حکمرانی سالم" را به جای حکمرانی خوب پیشنهاد کردند (فرازمند، ۲۰۱۲). هرچند حکمرانی سالم هنوز نیازمند اصلاحاتی در زمینه

1. Weiss
2. Ali

دموکراسی، شفافیت و پاسخگویی عمومی است، ولی بر انعطاف‌پذیری و نوآوری در رسیدن به اهداف تأکید دارد و "نوآوری" جوهره اجرای حکمرانی سالم در یک نظام است. بنابراین حکمرانی سالم به‌عنوان گزینه‌ای انتقادی در برابر حکمرانی خوب پا به عرصه گذاشت و واژه "خوب" را به "سالم" تغییر داد (کاروترز و برکن ماچر^۱، ۲۰۱۴). حکمرانی سالم بیش از واژه‌های "حکمرانی"، حکمرانی خوب، حکومت "معنا می‌دهد. در واقع، حکمرانی سالم شامل دولت به‌عنوان یک نهاد توانمندساز، چارچوب قانونی، جامعه مدنی، بخش خصوصی، شهروندان و ساختارهای رسمی است (سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، ۲۰۱۸). این مسئله، فراگیر است و مشارکت و تعامل در یک مجموعه پیچیده، متنوع و پویا را در سطح ملی و بین‌المللی ارتقا می‌بخشد (اسدوزمان^۲، ۲۰۱۱). همانند حکمرانی خوب، حکمرانی سالم ابعاد، مؤلفه‌ها و شاخصه‌هایی دارد که به شرح جدول ۱ هستند:

جدول ۱. شاخصه‌های ساختاری "حکمرانی سالم" منبع: (سیتیدیه‌جا و همکاران، ۲۰۱۷).

ردیف	شاخصه یا ویژگی	توضیح
۱	فرآیند ^۳	حکمرانی سالم شامل یک فرآیند است که تعاملات میان عناصر یا ذی‌نفعان را مدیریت می‌کند و این بدان معناست که حکمرانی خوب صرفاً در صدد تولید و ایجاد نمودن است ولی حکمرانی سالم دارای یک ساختار است.
۲	ساختار ^۴	یک ساختار در اصل یک عنصر قانونی از بازیگران، مقررات، رویه‌ها، چارچوب‌های تصمیم‌گیری و منابع صاحب نفوذ و اختیار است که می‌تواند فرآیندهای مربوط به حکومت را زیر سؤال ببرد یا بدان مشروعیت ببخشد. شکل ساختاری آن به‌صورت عمودی و افقی است و

1. Carothers & Brechenmacher
2. Asaduzzaman
3. Process
4. Structure

توضیح	شاخصه یا ویژگی	ردیف
به‌وسیله عوامل گوناگون بین‌المللی تحت تأثیر قرار می‌گیرد. این فرآیند توضیح می‌دهد که حکمرانی چطور اجرا می‌شود، کجا تعریف می‌شود و اینکه کجا مسیر یک فرآیند را ایجاد می‌نماید.		
بعد شناختی یا ارزشی یک سیستم، انحراف را در یک ساختار یا فرآیند حکومتی نشان می‌دهد. در حکمرانی سالم این عامل، ارزش‌های پویا و سالم را ایجاد می‌کند که ابعاد مربوط به ساختار و فرآیند را برجسته می‌نماید. در حکمرانی سالم البته بروز انحراف باید کمتر شود.	شناخت و ارزش ^۱	۳
مهم‌ترین ابعاد حکمرانی و حکمرانی سالم، ایجاد نظام حکمرانی است. این مورد یک سند اساسی است که در حکمرانی مطرح خواهد شد.	برپایی یا برقراری (ایجاد نمودن) ^۲	۴
ابعاد مدیریتی و عملکردی حکمرانی سالم با یکدیگر رابطه تنگاتنگی دارند. این یک بخش جدایی‌ناپذیر از کل سیستم است ولی عملکرد به‌تنهایی کافی نیست بلکه باید نتایجی را ایجاد نمود که بتوان آن را به مشروعیت سیستم مرتبط و منتقل نمود. مدیریت بایستی حول محور دانش، فناوری، قابلیت‌ها، منابع و تخصص‌های نوین شکل بگیرد و اینکه دائماً از طریق تحقیق و توسعه، آموزش و ظرفیت‌سازی در جهت بازسازی به‌روزرسانی گردد.	مدیریت و عملکرد ^۳	۵
در این مورد، آنچه توسط نهادهای وابسته به حکمرانی معنا می‌یابد این است که این نهادها چطور در هماهنگی با سایر نهادها عمل می‌نمایند. فرآیند و ساختار یا خط‌مشی حکمرانی توسط نهادهای مرتبط با حکمرانی تعیین می‌شوند.	سازمان‌ها و نهادها ^۴	۶

1. Cognition & Value
2. Constitution
3. Management & Performance
4. Organizations & Institutions

شماره	شاخصه یا ویژگی	توضیح
۷	خط‌مشی حکمرانی سالم ^۱	زمینه کنترل و هدایت شفاف را فراهم می‌کند تا عناصر مربوط به فرآیند، ساختار و مدیریت را تحت نظر داشته باشد.
۸	بخش یا قسمت ^۲	بعد دیگر حکمرانی سالم، ویژگی‌های مربوط به یک بخش یا قسمت است که سایر ابعاد را آماده می‌نماید. ابعاد بخشی حکمرانی حائز اهمیت هستند زیرا بر قسمت‌های خاص از قبیل صنعت، کشاورزی، حوزه شهری و روستایی، علمی، تحقیق و توسعه، آموزش، سلامت، حمل‌ونقل و... تمرکز دارند. حکمرانی سالم در این مورد نیازمند مشارکت مستقیم مردم، مدیریت توانا، دانش و تخصص در عملکرد سازمان‌های دولتی است.
۹	جهانی‌شدن ^۳	ابعاد حکمرانی سالم و اهمیت آن از جمله مسائل اساسی در سطح بین‌المللی است.

نظام‌های سیاسی، در برنامه‌های مدیریتی و سیاست‌گذاری خود همواره نیازمند نظارت، کنترل و بازنگری در عملکرد خویش اند. برای اینکه یک نظام سیاسی بتواند وظایف خود را به بهترین نحو انجام دهد و دچار بحران، فساد، ناکارآمدی و... نشود، از یک سو نیازمند بهره‌گیری از روش‌ها و ابزارهای نوین برای بهبود کیفیت خویش است و از سوی دیگر باید با مقایسه آن با سیستم‌های در عرض خود، میزان توانمندی آن را سنجید (مرشدی زاد، ۱۳۹۶: ۱۲۶).

حکمرانی سالم که در برخی از منابع، تحت عنوان حکمرانی شایسته و مطلوب در نظر گرفته شده است؛ یکی از مدل‌های حکمرانی است که به لحاظ نظری کارکرد حکمرانی خوب را در زمینه جوامع اسلامی دارد و تلاش‌های بسیاری جهت شناخت ابعاد و جنبه‌های

1. Sound governance policy
2. Sector
3. Globalization

آن شده است. بر این اساس، در مرحله اول نظریه‌پردازی حکمرانی شایسته علیرغم بهره‌گیری از واژگان یکسان جهت تبیین ابعاد آن ولی گستردگی معنایی و دایره شمول هر یک از مفاهیم در حکمرانی شایسته نسبت به حکمرانی خوب متفاوت است و آن را از حکمرانی خوب متمایز می‌سازد. این مدل دارای مبانی نظری فلسفی و علمی مشخصی است که در ادامه، در قالب مقایسه تطبیقی با حکمرانی خوب مطرح می‌گردد (جدول ۲). (خدابخشی و صادقی، ۱۳۹۸).

جدول ۲. مقایسه تطبیقی مبانی نظری حکمرانی خوب و حکمرانی سالم (شایسته) منبع: (خدابخشی و صادقی، ۱۳۹۸).

شاخص‌های بررسی	حکمرانی خوب	حکمرانی سالم (شایسته)
هستی‌شناسی	محوریت انسان (اومانیزم)	محوریت خدا
تفکر فلسفی	اصالت فرد (لیبرالیسم)	اصالت جامعه
معرفت‌شناسی	اصالت حواس	اصالت وحی و منابع چهارگانه
روش‌شناسی	روش تجربی	روش‌های تفسیری و تجربی و...
هدف توسعه	بعد جسمانی	بعد روحانی و متعالی انسان
رابطه توسعه-معنویت	تقدم توسعه بر معنویت	توسعه معنویت‌گرا و رابطه تعاملی توسعه و معنویت

در کشور ما، مفهوم حکمرانی برگرفته از منویات اسلامی است که در این رابطه، آیات، روایات و احادیث متعددی وجود دارد. حکمرانی مطلوب از جلوه‌های اخلاقی دین مبین اسلام است که به فرمان خداوند متعال توسط انسان و بر انسان ارزانی شده است. با بررسی منابع اسلامی به این نتیجه می‌رسیم که خداوند در رسالت پیامبر خود سه وظیفه را امر فرموده است: اول خود رسالت؛ دوم قضاوت و سوم حکومت. پیامبر اسلام (ص) علاوه

بر دارا بودن مسئولیت الهی رسالت و قضاوت مبانی مشروعیت حکومتش - که حکومت اسلامی است - انتصاب از سوی خداوند متعال است (موسوی و همکاران، ۱۳۹۷: ۲۰۶).

با توجه به بررسی‌های منابع اسلامی و تأمل در آیات و احادیث، مجموعه‌ای از شاخص‌های کلیدی مؤثر در اجرای حکمرانی خوب در جوامع اسلامی استخراج شده است که عبارت‌اند از: خدامحوری، صراحت و روشنی در اهداف، مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی، عدالت‌خواهی و عدالت‌گستری، کنترل و نظارت بر عملکرد زیرمجموعه، کاهش فقر، تأمین آزادی مشروع مردم، ثبات سیاسی، اثربخشی و کارایی دولت، حاکمیت قانون در اسلام، اهتمام به علم و پیشرفت علمی، مشارکت، مبارزه با فساد، شفافیت اطلاعاتی، شایسته‌سالاری، دوام و پایداری (بردبار و همکاران، ۱۳۹۴). سبک حکمرانی در جمهوری اسلامی ایران در اصول دوم، سوم، چهارم، پنجم، پنجاه و ششم قانون اساسی، سبکی مستقل با ویژگی‌های بنیادین خاص خود است. این سبک هم در مبانی، هم در آرمان، هم در هدف و اصول تفاوت‌های اساسی با حکمرانی پذیرفته‌شده در برنامه توسعه دارد. البته در عین حال وجوه اشتراکی‌ای نیز دارند که گاه این وجوه در لفظ این و در موارد بسیاری نیز در محتوا؛ از این رو باید آن را سبک مستقل حکمرانی تلقی کرد که تعریف خود را از سعادت انسان و ماهیت او دارد و فرض ما بر این است که افزون بر تحقق بسیاری از نتایج مورد انتظار از حکمرانی، مسیری نوین پیش راه انسان و جامعه او خواهد گذاشت (عظیمی شوشتری، ۱۳۹۸: ۱۳۵). حکمرانی مطلوب با رویکرد سلامی - که تجلی آن در جمهوری اسلامی ایران و مبتنی بر قانون اساسی ایران، شریعت اسلامی، و مردم‌سالاری دینی است - می‌تواند جایگزین حکمرانی مطلوب در برداشت جهانی (غربی) آن شود، زیرا رویکرد حکمرانی مطلوب، برآمده از نوعی جهان‌بینی مادی و در طول و استمرار حکمرانی غربی است (موسی زاده و کیخا، ۱۳۹۹).

بر اساس مبانی و الزامات حاکم بر حکمرانی، باید ماهیتی برای آن به اثبات رساند که بتواند غایات حکمرانی را محقق کند و زمینه‌ساز تشکیل جامعه نمونه و اسوه باشد. از

همین‌رو، در این تحقیق از منویات و دیدگاه‌های مقام معظم رهبری (مدظله العالی) به بررسی هدف تحقیق خواهیم پرداخت. بخش بعدی به بررسی روش تحقیق پرداخته می‌شود.

۱- ارزش‌های انقلاب اسلامی از دیدگاه مقام معظم رهبری

رهبر انقلاب ارزش‌های انقلاب اسلامی را با شاخص‌های انقلابی بودن بیان می‌کند و معتقدند که این ارزش‌ها در پنج مورد خلاصه می‌شوند: شاخص اول، پایبندی به مبانی و ارزش‌های اساسی انقلاب. اسلام ناب در مقابل اسلام آمریکایی است، اسلام آمریکایی هم دو شاخه دارد: یک شاخه اسلام متحجر، یک شاخه اسلام سکولار؛ این اسلام آمریکایی است. استکبار و قدرت‌های مادی از هر دو شاخه پشتیبانی کرده‌اند و می‌کنند؛ یک جاهایی آن‌ها را به وجود می‌آورند، یک جاهایی آن‌ها را راهنمایی می‌کنند، یک جاهایی آن‌ها را کمک می‌کنند؛ اسلام ناب در مقابل آن‌هاست؛ اسلام ناب اسلامی است که همه‌جانبه است؛ از زندگی فردی و خلوت فردی تا تشکیل نظام اسلامی، همه را شامل می‌شود. اسلام ناب آن اسلامی است که هم تکلیف من و شما را در خانواده با خود و در خلوت شخصی مان معین می‌کند، هم تکلیف ما را در جامعه معین می‌کند، هم تکلیف ما را در قبال نظام اسلامی و ایجاد نظام اسلامی معین می‌کند؛ این اسلام ناب است. این یکی از مبانی است که باید به این پایبند بود.

یکی دیگر از مبانی، محور بودن مردم است که وقتی ما مردمی بودن را و محور بودن مردم را با اسلام همراه می‌کنیم، ترکیب آن می‌شود جمهوری اسلامی؛ جمهوری اسلامی یعنی این؛ مردم محورند، مقاصد برای مردم است، هدف‌ها متعلق به مردم است، منافع مال و ملک مردم است، اختیار در دست مردم است؛ اینها مردمی بودن است: رأی مردم، خواست مردم، حرکت مردم، عمل مردم، حضور مردم و شرافت مردم در نظام جمهوری اسلامی. این یکی از آن مبانی است و به معنای واقعی کلمه باید به این معتقد بود. یکی از آن مبانی

اساسی و ارزش‌های اساسی عبارت است از اعتقاد به پیشرفت، اعتقاد به تحوّل، به تکامل و تعامل با محیط، البته با پرهیز از انحراف‌ها و خطاهایی که در این راه ممکن است وجود داشته باشد. تحوّل و تکامل؛ هم فقه ما، هم جامعه‌شناسی ما، هم علوم انسانی ما، هم سیاست ما، هم روش‌های گوناگون ما باید روزبه‌روز بهتر بشود، منتها به‌دست آدم‌های خبره، به‌دست آدم‌های وارد، به‌دست انسان‌های اهل تعمق و کسانی که اهلیت ایجاد راه‌های نو را دارند؛ نیمه‌سوادها و آدم‌های ناوارد و مدّعی نمی‌توانند کاری انجام بدهند. به این باید توجه داشت؛ اینها همه یک صراطی است که چپ و راست دارد؛ از وسط جاده باید حرکت کرد. حمایت از محرومان؛ یکی از مبانی اساسی و ارزش‌های اساسی نظام اسلامی. از اینها نمی‌شود صرف‌نظر کرد. اگر کسی، کسانی یا جریانی نسبت به محرومین بی‌تفاوت باشد، یا نسبت به مظلومان عالم بی‌تفاوت باشد، این شاخص در او وجود ندارد (بیانات در مراسم بیست و هفتمین سالگرد رحلت امام خمینی (ره)، ۱۴۰۰).

در رابطه با مفاهیم حکمرانی و شاخص‌های آن با آموزه‌های اسلام و نظام سیاسی حاکم بر کشورهای اسلامی نظرات متعددی در موافقت یا مخالفت آن مطرح شده است. برخی از مخالفان تأکید دارند اصول حکمرانی منبعت از اسناد بین‌المللی در تعارض با مفاهیم اسلامی هستند و از این منظر تحقق آن را نه مطلوب و نه ممکن می‌دانند (طباطبائی، ۱۳۸۹). بعضی دیگر از مخالفان ضمن اصالت دادن به اصول حکمرانی خوب و ترجیح آن‌ها، تحقق اصول مذکور را با مفاهیم اسلامی ناظر بر حاکمیت و ساختار حکمرانی در کشورهای اسلامی از جمله ایران ناسازگار می‌دانند (زارعی، ۱۳۸۳: ۱۸۲). در مقابل برخی از موافقان معتقدند ظرفیت لازم برای دست‌یابی به این اصول در جوامع اسلامی و از جمله قانون اساسی برخی کشورهای اسلامی مانند ایران وجود دارد (قلی‌پور، ۱۳۸۳). در واقع، ایشان بدون در نظر گرفتن مبانی اسلامی حکومت و حکمرانی، اجرایی شدن اصول حکمرانی خوب را با همان مبانی مورد نظر طراحان امکان‌پذیر می‌دانند (مفتح پور و همکاران، ۱۳۹۴).

1. <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?tid=2245>

۱۵۳). در ادامه، شاخص‌ها و مؤلفه‌های حکمرانی اسلامی از منظر تحقیقات اسلامی مورد بررسی قرار می‌گیرند (جدول ۳).

جدول ۳. شاخص‌ها و مؤلفه‌های حکمرانی اسلامی از منظر تحقیقات اسلامی

ردیف	محقق / محققان	مؤلفه‌ها و شاخص‌های مورد بررسی
۱	قلی پور (۱۳۸۷)	مردم‌سالاری، مشارکت‌جویی، پاسخگویی، اثربخشی، کارآفرینی، عدالت محوری.
۲	ناظمی اردکانی (۱۳۸۷)	اختصاص حاکمیت مطلق و تشریح به خداوند و لزوم تسلیم در برابر او؛ تأثیر بنیادی قوانین الهی (وحی) در تدوین و تعیین قوانین؛ اعتقاد به معاد به‌عنوان چشم‌انداز آرمانی فرد و جامعه برای پیمایش مسیر کمال؛ امامت و رهبری برای تداوم بخشیدن تحول مستمر و انقلابی در نظام جمهوری اسلامی؛ احترام مطلق به ارزش والای انسان به‌عنوان خلیفه‌الله در زمین؛ تحقق بخشیدن عدالت خدا در خلقت و تشریح در حکومت.
۳	مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری (۱۳۹۸)	اصل حاکمیت رابطه رحمانی و خیرخواهی و مهرورزی حکومت نسبت به مردم؛ اصل رعایت منافع عمومی؛ اصل رعایت افکار و رضایت عمومی؛ اصل مشارکت عمومی؛ اصل اصلاح و نظارت همگانی؛ امر به معروف و نهی از منکر؛ اصل وفاداری و رابطه مسئولانه مردم نسبت به حکومت؛ اصل شفافیت، اطلاع‌رسانی و پاسخ‌گویی
۴	خدابخشی و صادقی (۱۳۹۸)	محوریت خدا، اصالت جامعه، اصالت وحی و منابع چهارگانه، روش‌های تفسیری و تجربی و...، بعد روحانی و متعالی انسان، توسعه معنویت‌گرا و رابطه تعاملی توسعه و معنویت
۵	شفقت رودسری و تبرزد (۱۴۰۰)	سلامت اعتقادی، اخلاقی و عملکردی مسئولان؛ مردم‌سالاری دینی؛ حکومت مبتنی بر ولایت؛ عدالت محوری؛ حاکمیت اسلام؛ تعالی معنوی در کنار رفاه مادی؛ اقتدار درون‌زا؛ کارایی و اثربخشی نهادها و ساختارهای حکومت اسلامی.

ردیف	محقق / محققان	مؤلفه‌ها و شاخص‌های مورد بررسی
۶	متفکر و بهاروندی (۱۴۰۱)	انسجام همگرایی و هم‌افزایی؛ اعتماد ارکان حکمرانی به یکدیگر؛ حاکمیت و توسعه ارزش‌های اسلامی در فرآیندها؛ فرآیند انتخاب اصلاح و نظارت بر حکومت؛ توسعه ظرفیت‌ها، سیاست‌ها و اقدامات.
۷	مرادی و سهیلی (۱۴۰۱)	خدمت با نیت الهی؛ تخصص، علم و درایت؛ تداوم و استقامت در کار؛ شوق خدمت و روحیه خدمتگزاری بی منت؛ انعطاف‌پذیری و سرعت عمل؛ اعتماد به جوان‌ها در حکمرانی اسلامی مردم پایه؛ اعتماد به نفس و خودباوری؛ ابتکار عمل و خلاقیت؛ کارگروهي و مشارکت اجتماعي؛ توجه ویژه به محرومین و مستضعفین؛ پرهیز از فساد و مراقبت از انحراف، توجه به کیفیت و قانونمندی.

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، رویکرد حکمرانی خوب و قبل از آن، برگرفته از نظریه‌های غربی بوده و مختص شرایط و وضعیت‌های نظام‌ها می‌باشند و حکمرانی سالم در صدد بومی‌سازی مفاهیم و شاخص‌هاست، این مقوله در دین مبین اسلام نیز مورد توجه هست و به‌عنوان اصلی‌ترین زیربنای تشکیل و اداره حکومت و جامعه اسلامی تلقی می‌شود. وجود خلأ نظری در این زمینه موجب شد تا این تحقیق شاخصه‌های حکمرانی سالم را مبتنی بر ارزش‌های ناب انقلاب و منطبق با نظر رهبر انقلاب را شناسایی کرده تا در راستای ایجاد تمدن نوین اسلامی مثمرتر باشد.

روش پژوهش

طرح کلی تحقیق حاضر با توجه به "موضوع، هدف، روش" آن آمیخته یا ترکیبی با رویکرد متوالی اکتشافی است که در دو فاز کیفی-کمی انجام می‌شود. در این طرح ابتدا داده‌های کیفی و سپس کمی جمع‌آوری و تحلیل می‌شوند. اولویت معمولاً با فاز کیفی

است و داده‌های کمی برای تقویت داده‌های کیفی استفاده می‌شوند (کرسول^۱، ۲۰۱۸). در این تحقیق، به ترتیب از دو روش "تحلیل روایت-دلفی تعدیل شده" استفاده شده است. با عطف به فقر مبانی نظری در این حوزه و کمبود پیشینه و مطالب مختلف در آن؛ و به دلیل اینکه این موضوع برای اولین بار است انجام می‌شود لذا محقق نیازمند استفاده از روش‌های کیفی است. و از طرفی نیز، حکمرانی سالم در منظومه نظریه‌های غربی بسط و رشد یافته است، ضرورت دارد که این مقوله از دیدگاه‌ها و رویکردهای بومی مطرح و تدوین شود. در فاز اول، از روش تحلیل روایت^۲ استفاده شد که هدف اصلی آن، شناسایی مؤلفه‌های حکمرانی سالم اسلامی در بستر ارزش‌های ناب انقلاب اسلامی است و در فاز دوم با استفاده از روش کمی دلفی تعدیل شده^۳، به منظور تأیید روایی این مؤلفه‌ها از منظر خبرگان استفاده خواهد شد که سه دور متوالی، پاسخ داده‌اند.

برای توضیح بیشتر ذکر این نکته ضروری است که در فاز اول که به صورت کیفی انجام شد، ابتدا به امر به بررسی دیدگاه مقام معظم رهبری در رابطه با این زمینه پرداخته شده است و پس از طی گام‌های مرتبط با استخراج کدها، درون‌مایه‌های اصلی شناسایی و در قالب مؤلفه‌های اصلی شناسایی شده‌اند. و سپس در فاز دوم تحقیق -یعنی دلفی تعدیل شده- مؤلفه‌های حاصله از منظر خبرگان مورد بررسی قرار گرفته و برای تأیید سنجش اجزای آن، در مورد روایی آن اعلام نظر می‌شود.

تحلیل روایت، یکی از جدیدترین روش‌های کیفی است که از دریچه علوم اجتماعی و علوم انسانی، یک موضوع حساس و نسبتاً جدید را که تحقیقات و پژوهش‌های مختلفی در آن انجام نشده‌اند را مورد بررسی قرار می‌دهد و با استفاده از روایات به عنوان راهی برای تبلور استدلال‌ها و نظریه‌ها استفاده می‌نماید (موئزی و همکاران^۴، ۲۰۱۷: ۲). چارچوب تحلیل روایت به صورت روشی متمایز و عمیق است که اطلاعات و داده‌های

1. Creswell
2. Narrative analysis
3. Modified classic Delphi
4. Moezzi et al

جمع‌آوری شده را با ساختار شکنی پیکره متنی به‌عنوان روایت و شناسایی الگوهای در میان "کلمه-کلمه، کلمه-موضوع و موضوع-موضوع" در پیکره هر جمله یا گفتار، مورد بررسی قرار می‌دهد (دیناث و همکاران^۲، ۲۰۲۱). اغلب ملاحظه می‌شود که در مرحله کدگذاری روش‌های کیفی، یکسری ناهمگونی‌هایی ایجاد می‌شوند که اغلب نشأت گرفته از انتقال مفاهیم و اصطلاحات از "گفتار" به "نوشتار" است و نمی‌توانیم اطمینان داشته باشیم که معنا و محتوای آن‌ها باهم یکسان است. این مقوله به‌نوعی سوگیری جهت‌دار است (برایان و چارمز^۳، ۲۰۱۹؛ تروت^۴، ۲۰۱۲). اما اندیشمندان حوزه روش‌شناسی معتقدند که استفاده از روش تحلیل روایت این‌گونه سوگیری‌ها را کاهش می‌دهد، زیرا پیکره‌ی متن روایی را به عناصر بنیادی آن یعنی «کلمات» تجزیه و تفکیک می‌کند و سپس این کلمات با استفاده از کدگذاری‌هایی بازسازی می‌شوند تا مفاهیم نهفته در آن‌ها را آشکار کنند، بنابراین، روایت‌ها را متبلور می‌کنند (دیناث و همکاران، ۲۰۲۰). داده‌های روایی همچون انواع مختلف داستان‌ها و روایات، با روش‌های متفاوتی جمع‌آوری می‌شوند از جمله مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته، زمینه‌یابی‌های مکتوب، زمینه‌یابی‌های کامپیوتری، مکالمات نوشتاری شده، روش‌های قوم‌نگاری و زمینه‌های کاربردی مثل درمان بیماران (سید و نلسون^۵، ۲۰۱۵). در این تحقیق، از زمینه‌یابی‌های مکتوب^۶ استفاده خواهد شد که محوریت آن‌ها، منویات و بیانات مقام معظم رهبری در زمینه ارزش‌های ناب انقلاب اسلامی است.

روش دلفی فرآیندی سامانمند است که برای پیش‌بینی و کمک به تصمیم‌گیری از طریق راندهای پیمایشی، جمع‌آوری اطلاعات و در نهایت اجماع گروهی به‌کار می‌رود

1. word-word, word-topic and topic-topic
2. Debnath et al
3. Bryant & Charmaz
4. Trotter
5. Syed & Nelson
6. written surveys

(رحمانی و همکاران، ۱۳۹۹). دلفی کلاسیک تعدیل شده^۱، یک روش کمی است که دارای مشخصاتی همچون: تعاملات در گروه، ناشناس ماندن اعضای گروه متخصصان، عدم نیاز به دست‌یابی به اجماع، نوع سؤال (باز/ بسته) و روش تجزیه و تحلیل (کیفی/ کمی) است (احمدی و همکاران، ۱۳۸۷). این روش، دارای رویکردها مختلفی است که دلفی تعدیل شده به‌عنوان یکی از گونه‌های مهم روش دلفی است که نظرات گروه متخصص را جمع‌آوری کرده و مورد بررسی قرار می‌دهد. این فرآیند در چند دور متوالی صورت می‌گیرد تا زمانی که توافق حاصل شود (مورفی و همکاران^۲، ۲۰۱۹). در این نوع دلفی، نظرات هریک از خبرگان در سه دور متوالی انجام می‌گردد (آگبیفان و همکاران^۳، ۲۰۱۶: ۲۰۰۶). این مطالعه، از روش دلفی تعدیل شده استفاده کرده است و طبق مراحل آن، از طریق دوره‌های متوالی و برنامه‌ریزی شده استفاده کرده است تا ضمن به‌دست آوردن نظرات متخصصان، زمینه‌های اختلاف نظر احتمالی را نیز شناسایی و بررسی نماید.

مشارکت‌کنندگان تحقیق، شامل خبرگان حوزه مدیریت و حکمرانی اسلامی و انقلاب اسلامی هستند که در فاز دوم تحقیق - یعنی روش دلفی تعدیل شده - مورد بررسی قرار می‌گیرند. این خبرگان، دارای سابقه علمی و سابقه اجرایی در این حوزه هستند که مطابق با فاکتورهای همگن و ناهمگن مورد انتخاب قرار می‌گیرند. در این روش، قانون روشن و صریحی و هیچ فرمولی جهت تعیین حجم نمونه یا انتخاب تعداد متخصصان شرکت‌کننده در مطالعه وجود ندارد، تعداد متخصصان؛ وابسته به فاکتورهای همگن یا ناهمگن بودن نمونه، هدف دلفی، وسعت مشکل، کیفیت تصمیم، توانایی گروه تحقیق در اداره مطالعه، اعتبار داخلی و خارجی، زمان جمع‌آوری داده‌ها و منابع در دسترس، دامنه مسئله و پذیرش پاسخ است. تعداد شرکت‌کنندگان معمولاً کمتر از ۵۰ نفر و اکثراً ۱۵ تا ۲۰ نفر بوده است (اورانگا و نودبرگ^۴، ۱۹۹۳). نمونه همگن بیشتر در جایی استفاده می‌شود که گروه

1. modified classic Delphi
2. Murphy et al
3. Ogbeifun et al
4. Oranga & Nordberg

یکدست باشد و ممکن است یک نمونه کوچک تر از ده تا پانزده نفر نتیجه کافی داشته باشند. در این تحقیق، با توجه به اینکه موضوع در حوزه مدیریت اسلامی است، لذا از نمونه همگن^۱ استفاده شده است (دالکی و هلمر^۲، ۱۹۶۳). در این تحقیق، ۱۶ نفر از خبرگان مشارکت داشتند. در قسمت بعدی، یافته‌های تحقیق مورد بررسی قرار خواهند گرفت. مشخصات و ویژگی‌های مشارکت کنندگان در جدول ۴ مرقوم شده است.

جدول ۴. مشخصات و ویژگی‌های مشارکت کنندگان

میزان / تعداد		مشخصه
۱	۲۰ تا ۳۰ سال	۳.
۵	۳۱ تا ۴۰ سال	
۸	۴۱ تا ۵۰ سال	
۲	۵۰ سال به بالا	
۵	فرهنگی	گروه اجرایی
۵	اجرایی (اقتصادی، سیاسی و...)	
۶	دانشگاهی و تحقیقاتی	
۱	۱ تا ۱۰ سال	سابقه خدمت
۶	۱۱ تا ۲۰ سال	
۷	۲۱ تا ۳۰ سال	
۲	۳۰ سال به بالا	
۰	کارشناسی	تخصیلات
۲	کارشناسی ارشد	
۱۴	دکتری	

1. Homogeneous sample
2. Dalkey & Helmer

یافته‌های پژوهش

همان‌طور که در روش‌شناسی تحقیق توضیح داده شد، رویکرد تحقیق حاضر آمیخته یا ترکیبی با رویکرد متوالی اکتشافی است که در دو فاز کیفی-کمی انجام می‌شود. در فاز اول، از روش کیفی تحلیل روایت با رویکرد زمینه‌یابی‌های مکتوب استفاده شده است. این موارد برگرفته از مرور بیانات مقام معظم رهبری از دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله العظمی خامنه‌ای است که در زمینه ارزش‌های ناب انقلاب اسلامی و حکمرانی می‌باشند^۱. با بررسی متون مربوطه، تعداد ۱۱۲ واحد معنایی شناسایی شد که پس از پالایش دوباره کدها، ۴۵ کد مفهومی احصا گردید (جدول ۵). در مرحله بعدی، با بررسی کدهای مفهومی، ۹ طبقه و ۵ درون‌مایه اصلی استخراج شد (جدول ۶ و ۷).

گام اول: فیش‌های منتخب بعد از چندین بار بازخوانی دقیق توسط پژوهشگران، به صورت نظام کدگذاری باز برای تولید طبقه‌های اولیه؛ تجزیه و تحلیل شدند. بدین منظور، ابتدا متن بیانات و سخنرانی‌ها (روایات) به واحدهای معنایی تقسیم شدند که در مرحله بعد خلاصه شده و به کدهای مفهومی تبدیل شدند. لازم به ذکر است که شیوه کدگذاری، بر اساس رویکرد گرانهایم و لاندمن^۲ (۲۰۰۴) است.

جدول ۵. نمونه‌ای از چگونگی استخراج کدها از مفاهیم

فرآوانی کد	کدهای مفهومی	واحدهای معنایی	نمونه‌ای از بیانات مقام معظم رهبری
۷	حاکمیت دین خدا	تشکیل انقلاب اسلامی برای حاکمیت دین خدا؛ و تنظیم جامعه با شکل و هندسه‌ی دینی	اصول انقلاب در درجه‌ی اول، مثل حاکمیت دین. اصلاً جمهوری اسلامی، انقلاب اسلامی برای حاکمیت دین خدا تشکیل شد؛ اصلاً برای این است که جامعه با شکل و هندسه‌ی دینی زندگی

1. <https://farsi.khamenei.ir/newspart-index?tid=2245>

2. Graneheim & Lundman

فرآوانی کد	کدهای مفهومی	واحد‌های معنایی	نمونه‌ای از بیانات مقام معظم رهبری
			کند و تنظیم بشود. حکومت با هندسه‌ی دینی تنظیم بشود و حرکت کند و پیش برود و اقدام کند؛ این جزو بیانات انقلاب بود. ۱۹/۱۰/۱۴۰۰ بیانات در ارتباط تصویری با مردم قم
۵	توجه به حقوق انسانی	حمایت از مظلومان، اساس حکم وظیفه‌ی دینی و انسانی و مبتنی بر اصول ارزشی انقلاب اسلامی	جمهوری اسلامی همچون گذشته به حکم وظیفه‌ی دینی و انسانی و مبتنی بر اصول ارزشی انقلاب اسلامی از هیچ کوششی برای حمایت از مردم مظلوم فلسطین و استیفای حقوق آنان و همچنین دفع شر رژیم جعلی و غاصب صهیونیستی دریغ نخواهد کرد. امیدوارم پروردگار متعال بر عزت و قدرت شما بیفزاید. ۱۴/۰۴/۱۳۹۹. پاسخ به نامه آقای اسماعیل هنیه رئیس دفتر سیاسی حماس
۵	جامعه‌ی دینی عادلانه و آرمان‌خواه	جامعه‌ی دینی عادلانه و آرمان‌خواه عامل شکوفایی ارزش‌های متعالی ملی یعنی ارزش‌های اسلامی و انقلابی شکوفا	نظام اسلامی با همین هدف یعنی شکل‌گیری یک جامعه‌ی دینی عادلانه و آرمان‌خواه پدید آمد و طبیعی است که نظام آموزشی کشور نیز نمی‌تواند هدفی جز هدف کلی نظام داشته باشد. کودک و نوجوان و جوان در کشور اسلامی می‌آموزد که استعداد و توان بالقوه‌ی خود را برای ارزش‌های متعالی ملی یعنی ارزش‌های اسلامی و انقلابی شکوفا کند و به کار گیرد.

فرآوانی کد	کدهای مفهومی	واحد‌های معنایی	نمونه‌ای از بیانات مقام معظم رهبری
			این آموزش حیاتی و سازوکار تحقق آن، همان کار بزرگ و جهاد مبارکی است که معلمان عهده‌دار آن شده‌اند. ۱۲/۰۲/۱۳۹۹ پیام به مناسبت روز معلم
۶	نقش آفرینی مؤثر نهادها و دستگاه‌های متولی	ضرورت ایجاد بالندگی در دانشگاه و شاگردپروری و عالم‌پروری در کشور	اساتید ما باید نقش خودشان را در ایجاد بالندگی در دانشگاه از یک سو، و حراست از ارزش‌های انقلاب و اسلام در دانشگاه از سوی دیگر پیدا کنند و تعریف کنند؛ یعنی باید نقش آفرینی کنند. شما اساتید محترم در دانشگاه باید نقش آفرینی کنید. انگیزه‌های مخالف وجود دارد، باید نقش آفرینی بشود. دو جور نقش آفرینی وجود دارد: یکی شاگردپروری و عالم‌پروری است یعنی نقش آفرینی روی دانشجو؛ یکی نقش آفرینی در بیرون محیط دانشگاه؛ دو جور نقش آفرینی ما توقع داریم که اساتید دانشگاه ما داشته باشند. ۳۱/۰۳/۱۳۹۶ بیانات در دیدار جمعی از استادان، نخبگان و پژوهشگران دانشگاه‌ها
۳	نخبه‌گرایی در مناصب انقلاب اسلامی	ایجاد عرصه سالم برای فعالیت نخبگان	این نظام این قدر جواهر نخبه را به صحنه آورد و به پای انقلاب ریخت و این‌ها را از دست داد، اما نظام تکان نخورد. آن‌هایی که این ترورها را طراحی می‌کردند، قصدشان اشخاص نبود. در

فرآوانی کد	کدهای مفهومی	واحد‌های معنایی	نمونه‌ای از بیانات مقام معظم رهبری
			<p>درجه‌ی اول قصدشان بی‌پایه کردن و تهی کردن و نخبه‌زدائی کردن از انقلاب بود، می‌خواستند انقلاب را با این ترورها، با این فقدان‌ها به شکست بکشانند؛ اما این جور نشد و عکس این شد؛ یعنی پایه‌ی اصلی نظام که عبارت است از ارتباط مردم و نظام، بیشتر شد. این‌ها همه عبرت‌های انقلاب ماست. و به شما عرض بکنم امروز هم همین است. امروز هم اگر جان‌هایی خودشان را در معرض فداکاری و قربانی شدن برای نظام، برای خدا قرار بدهند و در این راه قربانی بشوند، این نظام مستحکم‌تر خواهد شد؛ ریشه‌های این نظام مثل همان شجره‌ی طیبه‌ای که در قرآن خدای متعال فرموده است، «أصلها ثابت و فرعها فی السماء»، این جور مستحکم است. دل‌هایمان را این جور با مبانی و اصول و ارزش‌های انقلاب پیوند بدهیم. ۰۷/۰۴/۱۳۸۸</p> <p>بیانات در دیدار رئیس و مسئولان قوه‌ی قضائیه</p>
۴	حفظ کرامت و حقوق انسان‌ها		<p>جامعه‌ی ایرانی در افق این چشم‌انداز چنین ویژگی‌هایی خواهد داشت:</p> <p>توسعه یافته، متناسب با مقتضیات فرهنگی، جغرافیایی و تاریخی خود، متکی</p>
۶	بهره‌مندی از امنیت اجتماعی		

فرآوانی کد	کدهای مفهومی	واحد‌های معنایی	نمونه‌ای از بیانات مقام معظم رهبری
	و قضائی		بر اصول اخلاقی و ارزش‌های اسلامی، ملی و انقلابی، با تأکید بر مردم‌سالاری دینی، عدالت اجتماعی، آزادی‌های مشروع، حفظ کرامت و حقوق انسان‌ها و بهره‌مندی از امنیت اجتماعی و قضائی. ۱۲/۰۸/۱۳۸۲. سند چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴
۶	کشور توسعه‌یافته متناسب با مقتضیات فرهنگی، جغرافیایی و تاریخی		
۴	منابع انسانی کارآمد و مؤمن	توصیه به مسئولان و منابع انسانی کشور و توجه آنها به ارزش‌ها و پایه‌های اساسی انقلاب و انسان‌های کارآمد و مؤمن	همه‌ی کسانی که در صحنه‌ی سیاسی کشور حضور دارند، به ارزش‌ها و پایه‌های اساسی این انقلاب اعتماد کنند. بدانید آن چیزی که می‌تواند این کشور را نجات دهد، همان چیزهایی است که همه در اسلام مندرج است و اسلام است که می‌تواند. خوشبختانه امروز مسئولان کشور انسان‌های کارآمد و مؤمنی هستند. ۲۳/۰۲/۱۳۷۹ بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران

گام دوم: کدهای مختلف بر اساس تفاوت‌ها و شباهت‌هایشان باهم مقایسه می‌شوند و طبقات را شکل می‌دهند.

جدول ۶. طبقات استخراج‌شده از کدهای مفهومی

طبقات	کدهای مفهومی
حکومت دینی و الهی	حاکمیت دین خدا / اجرای احکام اسلام ناب و توجه به

طبقات	کدهای مفهومی
	توانمندی‌ها و ظرفیت‌های عظیم کشور / تبیین و ترویج اسلام ناب محمدی (ص) متناسب با مقتضیات روز / التزام به رعایت اصول و قواعد اسلامی
عزت و اقتدار انقلابی و ارزشی	اصول انقلاب، ایثار و جهاد اصغر / اتحاد / پابندی و اعتقاد به مبانی، ارزش‌ها و اصول انقلاب / عزت ملی / توجه به ارزش‌های عظیم برآمده از دل انقلاب / دشمن‌ستیزی
ارزش‌های متعالی و عادلانه	تبلور معنویت در سطح جهانی / جامعه‌ی دینی عادلانه و آرمان‌خواه / تدبیر حکیمانه و مصلحت‌جویانه / آزادی و رشد معنوی جامعه / تحقق شاخص‌های عدالت اجتماعی و اقتصادی
احترام به اخلاق و کرامت انسانی در ارتقای امنیت و اقتدار قضایی و اجتماعی	توجه به حقوق انسانی / حفظ کرامت و حقوق انسان‌ها / بهره‌مندی از امنیت اجتماعی و قضایی / توجه به اخلاق / ترویج آموزه‌های اخلاق اسلامی و هنجارهای مدنی و تبلیغ عملی دین / توجه به شاخص‌های اعتقادی و اخلاقی
جنبش نرم‌افزاری و مرجعیت علمی	نقش‌آفرینی نهادها و دستگاه‌های متولی / دفاع از منافع ملی / قانون‌پذیری و اصول اخلاقی / تعامل و مشارکت نهادها و دستگاه‌ها / ارتقای دانش پایه و توسعه شبکه‌های علم، فناوری و نوآوری با همکاری متقابل مؤسسات علمی و پژوهشی، صنایع و دولت در فرایند تولید کالا و خدمات
اعتلای ارزش‌های اسلامی، انقلابی و جهادی	اعتلای بسیج و فرهنگ مقاومت / حفظ جهت‌گیری و روحیه‌ی انقلابی و دینی در دیپلماسی / منشور معارف انقلاب اسلامی
گزینش و پرورش نخبگان	نخبه‌گرایی در مناصب انقلاب اسلامی / پیشرفت و اعتلای

طبقات	کدهای مفهومی
انقلابی و شایسته	کشور / جوان‌گرایی در حاکمیت / مسئولان شایسته و پاسخگو / شایسته‌سالاری و به‌گزینی / تربیت نیروی انسانی توانمند، خلاق، مسئولیت‌پذیر و دارای روحیه مشارکت جمعی با تأکید بر فرهنگ جهادی و محکم‌کاری
بهبود و ارتقای مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی	اهمیت بسیار زیاد اعتماد عمومی / مردم‌سالاری، اعتماد به نفس ملی / آگاهی عمومی و آگاهی دست‌اندرکاران نظام / ایجاد پاسخگویی و شفافیت در سازمان‌ها / ایجاد رفاه عمومی / گسترش و تقویت تشکل‌های مردمی به‌منظور افزایش سرمایه اجتماعی و تحکیم ساختار درونی نظام
پیشرفت مطلوب و همه‌جانبه	کشور توسعه‌یافته متناسب با مقتضیات فرهنگی، جغرافیایی و تاریخی / منابع انسانی کارآمد و مؤمن / استفاده از فناوری‌های روز / دانش‌افزایی مستمر

گام سوم: در این مرحله، طبقه‌های اولیه برای رسیدن به درون‌مایه‌های اصلی بازنگری شدند. از این‌رو درون‌مایه‌های اصلی همان حوزه‌های کارکردی تحلیل روایت است.

جدول ۷. درون‌مایه‌های اصلی مستخرج

طبقات	درون‌مایه‌های اصلی
حکومت دینی و الهی / اعتلای ارزش‌های اسلامی، انقلابی و جهادی	مدیریت حکیمانه و مصلحت‌جویانه
بهبود و ارتقای مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی / احترام به اخلاق و کرامت انسانی در ارتقای امنیت و اقتدار قضایی و اجتماعی	سلامت اخلاقی و عملکردی
ارزش‌های متعالی و عادلانه / عزت و اقتدار انقلابی و	تحقق تمدن نوین اسلامی

طبقات	درون‌مایه‌های اصلی
ارزشی	
پیشرفت مطلوب و همه جانبه	تحول بنیادین و پیشرفت جامع و پایدار
گزینش و پرورش نخبگان انقلابی و شایسته / جنبش نرم‌افزاری و مرجعیت علمی	حمایت از اجتماعات نخبگانی

همان‌طور که در جدول ۷ فوق ملاحظه می‌شود، ۹ طبقه و ۵ درون‌مایه اصلی به‌عنوان مؤلفه‌های اصلی حکمرانی سالم اسلامی مطابق با ارزش‌های ناب انقلاب اسلامی استخراج شدند. در فاز بعدی، به دنبال تأیید این مؤلفه‌ها از دیدگاه خبرگان اقدام می‌شود. مرحله دوم [فاز کمی]: روش تحقیق دلفی که یکی از روش‌هایی است که بر اساس مؤلفه‌های استخراج شده، در دور یا راندهای^۱ متعدد با هدف دستیابی به اجماع در مورد موضوع و پاسخ‌های آن صورت می‌پذیرد (میرشوگ و همکاران^۲، ۲۰۲۱).

با توجه به شیوع ویروس کرونا، فایل‌ها از طریق اینترنت برای متخصصان ارسال شدند و آن‌ها با استفاده از ایمیل الکترونیکی مطلع شده و موافقت خود را برای شرکت در شروع دور اول دلفی اعلام کردند. علاوه بر این، از متخصصان پرسیده شد که علاوه بر موارد مرقوم شده در فایل، کدام شاخص یا مؤلفه‌ای را زائد یا نیازمند تغییر می‌دانند تا محقق آن‌ها را در دور بعدی دلفی مورد توجه قرار دهد. ابتدا، برای هر نتیجه (نمره ۱ تا ۹ از اولویت) و میانگین کلی برای تعیین میزان ارتباط آن‌ها محاسبه شد. شاخص اختلاف نظر^۳ (DI) برای تعیین سطح توافق محاسبه شد. $DI < 1$ نشان‌دهنده توافق است و نمره

1. RAND
2. Meershoek et al
3. The disagreement index (DI)

نزدیک به صفر نشان‌دهنده توافق قوی‌تر است. میانگین ۱-۳ با توافق ($DI < 1$) نشان می‌دهد که مؤلفه مورد نظر مناسب نیست (دایکسترا و همکاران^۱، ۲۰۲۰: ۷).

دور دوم دلفی، از نتایج دور اول شروع شد و هدف آن تعیین ارتباط میان مؤلفه‌ها بود که توسط متخصصان اضافه شده بود. متخصصان یک فایل با نتایج دور اول دریافت کردند. برای هر یک از مؤلفه‌ها از مقیاس لیکرت مشابه برای دور اول استفاده شد. علاوه بر این، متخصصان این فرصت را داشتند که پیشنهادهایی را برای بهبود مؤلفه‌ها، مانند رفع ابهام در واژه‌ها و... ارائه دهند. تجزیه و تحلیل مانند دور اول بود و این کار منجر به ایجاد یک رویه نظامند در کار شد.

دور سوم: بحث گروهی در مورد نمرات مربوطه

نتایج دور دوم نشان داد که بحث گروهی برای تفسیر مؤلفه‌ها بسیار مطلوب است. در دور سوم، نتایج اولیه و مغایرت‌ها برای بحث در مورد (۱) ابهامات در نمرات مربوطه، (۲) بحث در مورد مؤلفه‌ها و امتیاز آن‌ها (سطح توافق) و (۳) نظرات و پیشنهادهای لازم برای سایر مؤلفه‌ها.

متخصصان نتایج مربوط به دورهای یک و دو را دریافت کردند. از آن‌ها خواسته شد قبل از بحث در مورد هرگونه ابهام، سؤالات مورد نظر را آماده کنند. در این دور، متخصصان این فرصت را پیدا کردند تا دیدگاه‌های فردی در مورد ابهامات را مورد بحث قرار دهند. بحث برای هر مؤلفه در یک دور رأی‌گیری به پایان رسید تا مشخص شود آیا نمره ارتباط باید تغییر کند یا خیر. برخی تغییرات پیشنهادی مربوط به مؤلفه‌هایی است که به یک کار پدیده اختصاص داده شده‌اند. بر اساس بحث، همه نمرات بار دیگر توسط محققان مورد بررسی قرار گرفتند تا نمرات بالقوه مبهم را بیابند و هرگونه تغییر در نمرات یا جمله‌بندی مؤلفه‌ها را با توضیحات پیشنهاد دهند. در نتیجه، پاسخ‌های دریافت شده از

1. Dijkstra et al

طریق ایمیل در مورد مؤلفه‌ها مورد بررسی قرار گرفتند. با توجه به تحلیل‌های آماری صورت گرفته، میانگین نمرات احصاء شده در جدول ۸ به ترتیب اهمیت مرقوم شده‌اند.

جدول ۸. نتایج حاصل از دلفی تعدیل شده

اهمیت	مؤلفه	میانگین
۱	بهبود و ارتقای مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی	۴/۶۸
۲	احترام به اخلاق و کرامت انسانی در ارتقای امنیت و اقتدار قضایی و اجتماعی	۴/۵۱
۳	ارزش‌های متعالی و عادلانه	۴/۳۴
۴	پیشرفت مطلوب و همه جانبه	۴/۳۱
۵	جنبش نرم‌افزاری و مرجعیت علمی	۴/۲۲
۶	تحقق تمدن نوین اسلامی	۴/۱۸
۷	تحول بنیادین و پیشرفت جامع و پایدار	۴/۱۵
۸	حمایت از اجتماعات نخبگانی	۴/۱۱
۹	حکومت دینی و الهی	۴/۰۹
۱۰	اعتلای ارزش‌های اسلامی، انقلابی و جهادی	۴/۰۷
۱۱	گزینش و پرورش نخبگان انقلابی و شایسته	۴/۰۱
۱۲	عزت و اقتدار انقلابی و ارزشی	۳/۹۷
۱۲	عزت و اقتدار انقلابی و ارزشی	۳/۹۷

همان‌طور که در جدول ۸ ملاحظه می‌شود، خبرگان مشارکت‌کننده در فاز سوم تحقیق، نسبت به تأیید مؤلفه‌های مستخرج نظر مساعدی داشته و این موارد به ترتیب اهمیت در جدول ۸ مشخص شده‌اند. در ادامه به نتیجه‌گیری و پیشنهادها پرداخته می‌شود.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

پژوهش حاضر با هدف واکاوی و تبیین مؤلفه‌های حکمرانی سالم اسلامی در پرتو ارزش‌های ناب انقلاب اسلامی صورت پذیرفت. در این تحقیق سعی شد مؤلفه‌های اصلی و کلیدی حکمرانی سالم اسلامی با تأسی از ارزش‌های ناب انقلاب اسلامی و از منظر رهبر انقلاب مورد تبیین و بررسی قرار گیرند که در نهایت ۹ طبقه و ۵ درون‌مایه اصلی به‌عنوان مؤلفه‌های اصلی مورد شناسایی قرار گرفتند. با عطف به تحلیل‌ها و یافته‌های تحقیق می‌توان دریافت که حکمرانی سالم اسلامی، شیوه حکومتی است که در آن ابعاد روابط بین حکومت و مردم، تعامل اجزای تشکیل‌دهنده حکومت و رابطه آن با سایر حکومت‌ها، در اهداف و سیاست‌ها، قوانین و خط‌مشی‌ها، برنامه‌ریزی و اجرا و نظارت و ارزیابی بر اساس مبانی، اصول و روش‌های اسلامی تنظیم می‌گردد. در این چهارچوب، مؤلفه‌هایی چون "مدیریت حکیمانه و مصلحت‌جویانه، سلامت اخلاقی و عملکردی، تحقق تمدن نوین اسلامی، تحول بنیادین و پیشرفت جامع و پایدار، حمایت از اجتماعات نخبگانی" به‌عنوان درون‌مایه‌های اصلی و کلیدی این حوزه می‌باشند که هسته مرکزی این مقوله را شکل می‌دهند. پرواضح است که به‌منظور ایجاد یک حکمرانی سالم یا مساعد، بایستی مدیریت دقیق و صحیحی در جریان باشد. از همین‌رو، مدیریت حکیمانه و مصلحت‌جویانه به‌عنوان یکی از درون‌مایه‌های این حوزه که شامل طبقات حکومت دینی و الهی، اعتلای ارزش‌های اسلامی، انقلابی و جهادی "است و به‌عنوان بستر اصلی این حوزه است. سلامت اخلاقی و عملکردی به‌عنوان دومین درون‌مایه این مقوله شناسایی شد. منظور از این مؤلفه، در جریان بودن مباحث اخلاقی و ارزشی در جامعه است؛ و همچنین انجام امور به شیوه مؤثر و دقیق. درون‌مایه بعدی تحقق تمدن نوین اسلامی که از اهداف یک جامعه اسلامی است و امروزه، توجه ویژه‌ای به این مقوله می‌شود. از منظر آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) به مثابه یک متفکر و اندیشمند اسلامی، هدف نهایی انقلاب اسلامی رسیدن به تمدن اسلامی در زنجیره‌ای منطقی و مستمر است که بر چهار رکن دین، عقلانیت، علم و اخلاق

بنا شده است و برای تحقق آن بایستی پنج مرحله انقلاب اسلامی، نظام اسلامی، دولت اسلامی، جامعه اسلامی و تمدن اسلامی در مسیر تمدن سازی پشت سر گذاشته شوند. مکتب اسلام همواره به دنبال تشکیل حکومت اسلامی و بوده است تا زمینه ساز اجرای احکام الهی به طور کامل باشد. آغاز شکل گیری تمدن اسلامی را با ظهور اسلام باید هم زمان دانست. از همین رو، این مؤلفه به عنوان یکی از مؤلفه های کلیدی این حوزه است. مؤلفه بعدی عبارت است از "تحول بنیادین و پیشرفت جامع و پایدار". توسعه به مفهوم تحول بنیادی و گذار از دوره ای به دوره دیگر است که مستلزم ایجاد تغییر همه جانبه در ابعاد اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و... است. حکمرانی سالم اسلامی بایستی موجب تسریع رشد و توسعه اقتصادی و رفاه عامه شود و در واقع توسعه و رشد اقتصادی می تواند نتیجه افزایش کارایی و بهره وری در سازمان ها باشد. بهبود و توسعه سازمان نیز می تواند موجب گردد تا بازدهی عوامل تولید چندین برابر افزایش یابد و عناصر لازم برای توسعه پایدار فراهم شوند. مؤلفه بعدی "حمایت از اجتماعات نخبگانی" است که تمام جوامع به این درک مشترک رسیده اند که داشتن جامعه ای توسعه یافته و پیشرفته، نیازمند توسعه و پرورش اجتماعات نخبگانی است. این اجتماعات می توانند به عنوان شاخه های تخصصی و فکری در رشد و بالندگی کشور مؤثر باشند. همچنین، یکی از اصلی ترین تأکیدات ایشان در جامعه اسلامی، فراخوان تمامی آحاد، اجتماعات و دستگاه های کشور برای تکمیل و ارتقای الگوی پایه اسلامی ایرانی پیشرفت است تا به عنوان بستر و زمینه ای اصلی در ایجاد تمدن نوین اسلامی ایرانی باشد. شاخصه های حکمرانی سالم اسلامی می توانند ضمن ایجاد بستری جامع برای جامعه ای اسلامی، مشارکت گسترده متفکران و صاحب نظران مختلف بر اساس جهان بینی و اصول اسلامی و ارزش های انقلاب اسلامی ایجاد شده و با توجه به مقتضیات مختلف جمهوری اسلامی ایران، تحولاتی اساسی و جهانی ایجاد شده و تصمیمات و اقدامات اساسی و بلندمدتی برای حل مسائل مهم کشور صورت پذیرد. در نهایت، می توان با تأسی از ارزش های ناب انقلاب اسلامی، حکمرانی سالم

اسلامی را با شیوه حکومتی که مبتنی بر مردم‌سالاری دینی است پیاده‌سازی کرد و سبک جدیدی از حکومت و حکمرانی را در چارچوب قوانین الهی و اسلامی ارائه نمود که در راستای رشد و تعالی کشور، مثمر‌تر و کارآمد باشد. در انتها، با توجه به ماهیت بنیادی بودن تحقیق حاضر به اندیشمندان و پژوهشگران این حوزه پیشنهاد می‌شود تا در رابطه با تدوین الگوی جامع حکمرانی سالم اسلامی در بستر الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت اقدام نمایند تا ضمن در نظرگیری اسناد و احکام بالادستی، ضمانت اجرایی و کاربردی بودن آن را به منصفه ظهور و اجرا رسانند.

منابع

- احمدی، فضل اله؛ نصیریانی، خدیجه؛ اباذری، پروانه. (۱۳۸۷). تکنیک دلفی: ابزار برای تحقیق. **مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی**. ۸ (۱): ۱۷۵-۱۸۵.
- بردبار، غلامرضا؛ ضرابی‌زاده، شیما؛ صالحی، طاهر. (۱۳۹۴). ارائه الگوی حکمرانی خدا مدار. **فصلنامه علمی مدیریت اسلامی**. ۲۳ (۲): ۹-۴۱.
- خدابخشی، محمد؛ صادقی، احمد. (۱۳۹۸). **اداره امور عمومی در اسلام**. تهران: انتشارات پیام نور.
- رحمانی، عبدالله؛ وزیری نژاد، رضا؛ احمدی نیا، حسن؛ رضائیان، محسن (۱۳۹۹). مبانی روش‌شناختی و کاربردهای روش دلفی: یک مرور روایی. **مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان**. ۱۳۹۹؛ ۱۹ (۵): ۵۳۸-۵۱۵.
- زارعی، محمدحسین. (۱۳۸۳). حکمرانی خوب، حاکمیت و حکومت در ایران. **مجله تحقیقات حقوقی**، شماره ۴۰.
- مرادی، بهرام؛ سهیلی، حمیدرضا. (۱۴۰۱). حکمرانی اسلامی مردم پایه بر اساس مدیریت جهادی با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب **فصلنامه حکمرانی متعالی**. ۲ (۴)، ۱۰۷-۱۳۹.
- شفقت رودسری، آریا؛ تبرزد، محمد سعید. (۱۴۰۰). ارائه الگوی حکمرانی متعالی اسلامی - ایرانی بر اساس اندیشه‌های حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی). **فصلنامه حکمرانی متعالی**. ۲ (۱)، ۴۸-۷.
- طباطبائی، سیداحمد. (۱۳۸۹). **نظام پاسخگویی در حکمرانی خوب: مبانی ارزشی، چالش‌ها، موانع و مشکلات احتمالی فراوری ایران**. مجموعه مقالات همایش حاکمیت و دوان شایسته در ایران ۱۴۰۴، تهران: دانشگاه آزاد اسلامی واحد ری.
- عباسعلی، عظیمی شوشتری. (۱۳۹۸). ماهیت و شاخص‌های حکمرانی در نظام سیاسی جمهوری اسلامی. **پژوهش‌های سیاست اسلامی**. ۷ (۱۶): ۱۵۵-۱۲۵.
- قلی پور، رحمت ا... (۱۳۸۳). تحلیل و امکان‌سنجی الگوی حکمرانی خوب در ایران با تأکید بر نقش دولت، **فصلنامه دانش مدیریت**، دوره ۱۷، شماره ۵ (۶۷): ۸۵-۱۱۱.
- قلی پور، رحمت ا... (۱۳۸۷). **حکمرانی خوب و الگوی مناسب دولت**، تهران، مجمع تشخیص مصلحت نظام، مرکز تحقیقات استراتژیک.

مرشدي زاء، علي. (۱۳۹۶). حكمراني خوب و حكمراني مطلوب در تمدن نوين اسلامي. دو فصلنامه آينده پژوهي ايران. ۲ (۳): ۱۴۰-۱۲۵.

مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری (۱۳۹۸). طراحی و تبیین مؤلفه‌ها و شاخص‌های اساسی حکمرانی اسلامی و دولت معیار. مطالعات و پژوهش‌های اداری پاییز، شماره ۳: ۷۸-۷۹. متفکر، حسین؛ بهاروندی، سهیلا (۱۴۰۱). ارائه مدل مؤلفه‌ها و شاخص‌های حکمرانی اسلامی بر اساس تحلیل نظر خبرگان و کارشناسان حکمرانی مطلوب. فصلنامه حکمرانی متعالی. ۳(۱)، ۳۱-۷۴. مفتاح، محمدهادی؛ قاسمی، غلامعلی؛ کردنژاد، نسرین. (۱۳۹۴). امکان‌سنجی اجرای نظریه حکمرانی خوب در جوامع اسلامی با تأکید بر جمهوری اسلامی ایران. پژوهش تطبیقی حقوق اسلام و غرب. دوره ۲، شماره ۲ - شماره پیاپی ۴، مرداد ۱۳۹۴، صفحه ۱۵۱-۱۷۸.

موسوی، سیدزین العابدین؛ آقای جنت مکان، حسین؛ نوروزی، نورمحمد. (۱۳۹۷). نقش اخلاق اسلامی در حکمرانی مطلوب. پژوهش‌های اخلاقی (انجمن معارف اسلامی). ۸ (۴): ۲۲۴-۲۰۳. موسی زاده، ابراهیم؛ کیخا، سعید. (۱۳۹۹). کرامت انسان در اسلام، مبنای راهبرد حمایتی تبعیض مثبت در حقوق معلولان؛ الگوی حکمرانی مطلوب اسلامی. فصلنامه راهبرد اجتماعی - فرهنگی، ۹ (۳۴): ۹۱-۱۲۰.

ناظمی اردکانی، محمد. (۱۳۸۷). حکمرانی خوب با رویکرد اسلامی. مصباح. ۷۶(۲۲)، ۱۰۷ - ۱۲۸. Ahmadi, F; Nasiriani & K; Abazari P. (2008). Delphi technique: a tool in research. **Iranian Journal of Medical Education.**; 8 (1): 185-175. (In Persian)
Ali, M. (2015). Governance and good governance: A conceptual perspective. **The Dialogue**, 10(1), 65-77.
Asaduzzaman, Mohammed (2016) **Governance theories and models**, Springer International Publishing Switzerland. In book: Global Encyclopedia of Public. DOI:10.1007/978-3-319-31816-5_2612-1
Azimi Shushtari. A. A. (2020). The Nature and Indicators of Governance in the Political System of the Islamic Republic. **journal of Islamic Politics Research**. 7 (16): 125-155. (In Persian).
Bordbar, Gh; Zarrabizadeh, Sh & Salehi, T. (2020). Presenting God-Oriented Governance Model. **Journal of Islamic Management**. 23 (2): 9-41. (In Persian).
Bryant, A. & Charmaz, K. (2019). The SAGE Handbook of Current Developments in Grounded Theory, SAGE Publications Ltd., London, UK (2019), p. 714.
Carothers, Th & Brechenmacher, S (2014). **Accountability, Transparency, Participation, and Inclusion: A New Development Consensus?**. <https://carnegieendowment.org>
Dalkey N, Helmer O. (1963). An experimental application of the Delphi method to the use of experts. **Management science**. 1963 Apr;9(3):458-67.

- Debnath, R.; Darby, S.; Bardhan, R.; Mohaddes, K & Sunikka-Blank, M. (2021). Grounded reality meets machine learning: A deep-narrative analysis framework for energy policy research. **Energy Research & Social Science**. Volume 69, November 2020, 101704. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2020.101704>.
- Debnath, R.; Darby, S.; Bardhan, R.; Mohaddes, K. & Sunikka-Blank, M. (2020). Grounded reality meets machine learning: A deep-narrative analysis framework for energy policy research. **Energy Research & Social Science**, 69 (2020).
- Dijkstra, Nienke E. et al. (2020). Developing a competence framework for nurses in pharmaceutical care: A Delphi study. **Nurse Education Today**. Volume 104, September 2021, 104926.
- Farazmand, A. (2012). Sound Governance: Engaging Citizens through Collaborative Organizations. **Public Organization Review**. September 2012 Public Organization Review 12 (3). DOI:10.1007/s11115-012-0186-7.
- Firdaus, F. (2016). Sound Governance in the Development of Mamminasata Metropolitan Areas in South Sulawesi Province. **JKAP (Jurnal Kebijakan dan Administrasi Publik)**. 20 (1): 2016. <https://doi.org/10.22146/jkap.9915>.
- Hall, C.M. & Jenkins, J.M.. (1995). **Tourism and public policy**. Routledge, London (1995).
- Graneheim, U. H., & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: Concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. **Nurse Education**, 24(2), 105–112.
- Hidayat, D (2015). Penerapan Dimensi Sound Governance dalam Pelayanan Publik di Kantor Samsat Kabupaten Gowa. **Kolaborasi Jurnal Administrasi Publik**, Vol. 1, No.1, hal. 30-40, ISSN 2442-9498.
- Keping, Y. (2018). Governance and Good Governance: A New Framework for Political Analysis. **Fudan J. Hum. Soc. Sci.** (2018) 11:1–8. <https://doi.org/10.1007/s40647-017-0197-4>
- Mandić, A & Kennell, J. (2021). Smart governance for heritage tourism destinations: Contextual factors and destination management organization perspectives. **Tourism Management Perspectives**. Volume 39, July 2021, 100862. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2021.100862>.
- Meershoek, A. J.A.; de Waard, D. D; Trappenburg, J; Zeebregts, C, J; Bulbulia, R; Kappelle, J & de Borst, G. J. (2021). Clinical Response to Procedural Stroke Following Carotid Endarterectomy: A Delphi Consensus Study. **European Journal of Vascular and Endovascular Surgery**. 62 (3): 350-357.
- Moezzi, M.; Janda, K.B.; Rotmann, S. (2017). Using stories, narratives, and storytelling in energy and climate change research. **Energy Res. Social Sci.**, 31 (2017), pp. 1-10, 10.1016/j.erss.2017.06.034.
- Morshedzad, A. (2018). Good Governance and Desired Governance in the New Islamic Civilization. **Journal of Iran Futures Studies**. 2 (2): 125-140. (In Persian).
- Mousavi, S. Z; Mr. Janat Makan, H; Nowruzi, N. M. (2018). The role of Islamic ethics in good governance. **Ethical research (Islamic Education Association)**. 8 (4): 224-203. (In Persian).
- Murphy, J.P; Rådestad, M; Kurland, L; Jirwe, M; Djalali, A & Rüter, A. (2019). Emergency department registered nurses'f disaster medicine competencies An

- exploratory study utilizing a modified Delphi technique. **International Emergency Nursing**. 43 (2019): Pages 84-91.
- Ogbeifun, E; Agwa-Ejon, J.; Mbohwa, C; and Pretorius, J. H. C. (2016). The Delphi technique: A credible research methodology. **Proceedings of the 2016 International Conference on Industrial Engineering and Operations Management**. Kuala Lumpur, Malaysia, March 8-10, 2016.
- Omri, A & Mabrouk, N. B. (2020). Good governance for sustainable development goals: Getting ahead of the pack or falling behind? **Environmental Impact Assessment Review**. Volume 83, July 2020, 106388. <https://doi.org/10.1016/j.eiar.2020.106388>.
- Oranga HM & Nordberg E. (1993). The Delphi panel method for generating health information. **Health policy and planning** 1993 Dec 1;8(4): 405-12.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2022). **The Values of Sound Public Governance**. <https://www.oecdilibrary.org/sites/9648ef3den/index.html?itemId=/content/component/9648ef3d-en>.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2018). **OECD Draft Policy Framework on Sound Public Governance**. <https://www.oecd.org/gov/draft-policy-framework-on-sound-public-governance.pdf>
- Rahmani A, Vaziri Nezhad R, Ahmadi Nia H, Rezaeian M. (2020). Methodological Principles and Applications of the Delphi Method: A Narrative Review. **JRUMS**. 19 (5): 515-538 URL: <http://journal.rums.ac.ir/article-1-5107-fa.html> (In Persian).
- Reed, M.G. (1997). Power relations and community-based tourism planning. **Annals of Tourism Research**, 24 (3) (1997), pp. 566-591.
- Setyadiharja, Rendra & Kurniasih, Dewi & Setiawati, Poppy & Suryanti, Nege (2017), Good governance VS Sound governance: A comparative Theoretical Analysis, **Advances in Social Science, Education and Humanities Research (ASSEHR)**, volume 163.
- Syed, M. Nelson, S. C. (2015). Guidelines for establishing reliability when coding narrative data. **Emerging Adulthood**, 3 (6), 375-387. doi: 10.1177/2167696815587648
- Trotter, R.T. (2012). Qualitative research sample design and sample size: Resolving and unresolved issues and inferential imperatives. **Preventive Medicine (Baltim)**, 55 (5) (2012), pp. 398-400, 10.1016/j.ypmed.2012.07.003
- UNESCO. (2018). **Issues and trends in education for sustainable development**. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000261445>.
- Weiss Th. G. (2000). Governance, Good Governance and Global Governance: Conceptual and Actual Challenges. **Third World Quarterly**. Vol. 21, No. 5 (Oct., 2000), pp. 795-814 (20 pages).

تحليل وشرح مكونات الحكم الإسلامي السليم في ضوء القيم الصافية للثورة الإسلامية من منظور المرشد الأعلى.

جواد معدني^١ | رضا نجاري^٢

الملخص

أدت مسألة تحسين الحكم في الدول إلى خطة الحكم الصالح، وفي انتقادها يتم عرض الحكم السليم. تؤكد الحوكمة السليمة على الفهم الحر والمتنوع لأساليب ومعايير الحكم في مختلف البلدان، وتؤمن بضرورة تحديد الحوكمة وتنظيمها وفقاً للعادات والتقاليد والثقافة المحلية لكل بلد. الغرض من البحث الحالي هو تحليل وشرح مكونات الحكم الإسلامي السليم في ضوء القيم الصافية للثورة الإسلامية من وجهة نظر قائد الثورة. هذا البحث هجين من حيث غرضه الأساسي وطريقة البحث. نهجها المشترك هو تسلسل استكشافي تم تنفيذه في مرحلتين نوعيتين. في هذا المشروع، تم استخدام الطريقة النوعية للتحليل السردى ومن ثم طريقة دلفي الكمية المعدلة. في المرحلة الأولى، وباستخدام نهج السياق المكتوب، تم استخلاص المؤشرات والمقترحات الرئيسية المتعلقة بالقيم الصافية للثورة الإسلامية، ثم من خلال الترميز في الخطوة التالية؛ تم تحديد المكونات الرئيسية. أخيراً، من خلال مراجعة النصوص ذات الصلة، تم تحديد ١١٢ وحدة دلالية، وبعد إعادة تنقيح الرموز، تم عد ٤٥ رمزاً مفاهيمياً. في الخطوة التالية، من خلال فحص الرموز المفاهيمية، تم استخراج ٩ فئات و ٥ مواضيع رئيسية. في المرحلة الثانية من البحث، باستخدام طريقة دلفي المعدلة، والتي شارك فيها ١٦ خبيراً في ثلاث جولات من دلفي، تم فحص هذه المكونات جنباً إلى جنب مع الفئات المكونة لها. من نتائج هذا البحث، يمكن الإشارة إلى أنه بناءً على القيم الصافية للثورة الإسلامية، يمكن تنفيذ حكم إسلامي سليم بنظام حكومي يقوم على الديمقراطية الدينية وتقديم نمط جديد من الحوكمة والحكم في إطار الشرائع السماوية والإسلامية أن تكون فعالة وكفؤة تتماشى مع نمو البلاد وتميزها.

الكلمات الرئيسية: الحكم السليم، الحكم الإسلامي السليم، القيم الصافية للثورة الإسلامية، دراسة مشتركة.

٣

المجلد ٣٠
الخريف ١٤٤٤

ورقة البحث

الواردة:
١٠ شعبان ١٤٤٣
المقبولة:
١٠ جمادى الأولى ١٤٤٤
صن: ١٤٨-١١٥ISSN: 2251-6980
E-ISSN: 2645-5234

DOR: 20.1001.1.22516980.1401.30.6.4.3

١. المؤلف المراسل: أستاذ مساعد، قسم الإدارة العامة والسياحة، كلية العلوم الاجتماعية، جامعة محقق أردبيلي، أردبيل، إيران.
Javadmadani000@gmail.com

٢. أستاذ مشارك، قسم الإدارة العامة، كلية الإدارة، جامعة بايام نور، طهران، إيران.